

Gulyás Erzsébet

EGY MONOGRÁFIA JÁSZKUNSAGI VONATKOZÁSÚ ILLUSZTRÁCIÓRÓL

Az interneten böngészve egyre több jászsaí kiadvány található a különböző adatbázisokban, a Kempelen Farkas Digitális Tankönyvtárban például Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és kéiben című mű. (www.hik.hu/tankonyvtar) A nagyszabású mű kiadását Rudolf trónörökös kezdeményezte, és létrejöttében is közreműködött. A huszonegy kötetből álló alkotás magyar nyelvű változata 1886 és 1901 között Budapesten, a Magyar Királyi Államnyomda kiadásában jelent meg, 572 közleménnyel, 4520 fekete-fehér rajzzal és 19 színes melléklettel. Az első kötet közös bevezetőt, tizenegy kötet az örökös tartományokat, nyolc Magyarországot, egy kötet pedig Boszniát és Hercegovinát mutatja be. E nagy irodalmi vállalkozás magyar kiadásának főszerkesztője Jókai Mór volt, a művészeti bizottság egyik tagja pedig Vágó Pál festőművész, aki a különböző kötetekhez rajzokat is készített.

A monográfia 7. kötet (Magyarország. 2. köt. – Budapest: Magyar Királyi Államnyomda, 1891. – XIV, 656 p.) az Alföldet ismerteti 22 szerző 35 tanulmányával, továbbá 28 művész 257 illusztrációjával, melyek közül 24 Vágó Pál alkotása. A rajzokra rákattintva megjelenik a mű címe és a szerző neve. Ebben a kötetben jelent meg Baksay Sándor tanulmánya a Jászokunsaíróról. Baksay író, költő, tanár, református püspök, a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt. Néprajzi feldolgozásai máig forrásértékűek.

A vidékünkéről szóló tanulmány történelmi ismertetővel kezdődik, a betelepedéstől a mai megyerendszer kialakulásáig, részletesen foglalkozik a Jászokunsaí eladásával, illetve a redemptióval. Ezt követi a vallási, majd a természetföldrajzi fejezet, végül tájegységek külön-külön való leírása. A Jászokunsaí központját, Jászberényt részletesen bemutatja: „A Jászokunsaíban Jász-Berény emelkedik ki. Nemcsak a Jászokunsaínak a feje, de a hármas kerületnek is „anyja”. Leggazdagabb, legnépesebb a 25 város között. ... A főtéren a díszes városháza és az egykori kerületi székház közelében most készül a főgymnasiumi nagyszabású épület. A kerületi székházat az igazságügyi kormány kerületi börtönre alakította, s ezzel jól kinötte magát a híres jászberényi tömlöcz, hajdan réme a szegény-legénynek, s egyszersmind mintaképe a humánus tisztaságnak. A Zagyva vize, egy pár, népkertté alakított szigetet képezve, futja keresztül a várost.” A város ismertetése után sorra veszi a környéket, felsorolja a településeket, melyek a korabeli helyesírással szerepelnek: Apáti, Árokszállás, Kis-Ér, Ladány, Fénsszaru, a két Szent-György, Dózsa, Jákóhalma.

A kötet illusztrátorai Biczó Géza (1853-1907) festő, rajztanár, Ligeti Antal (1823-1890) festő, Mednyánszky László (1852-1919) festőművész, Pataky László (1857-1912) festő, Vágó Pál (1853-1928) festőművész. Dörre és Biczó a korabeli Vasárnapi Újság (1854-1921) ismert illusztrátora. A Jászkunságról szóló fejezet Dörre Tivadar Jászberény főterét, a Jászkunság címerét és a Lehel kürtöt egybeötvöző montázsával kezdődik, s ugyanő más illusztrációkkal is gazdagítja ezt a fejezetet. A Kun ember és a Kun leány mellképe Biczó Géza munkája, Ligeti Antal a halasi Sós-tavat, Pataky László a Karczagi toronyőr-t, Mednyánszky László a félegyházi szélmalmokat ábrázolja. Vágó Pál imént említett rézkarcai közül három kapcsolódik közvetlenül a Jászkunságról szóló fejezethez.

Lukácsi Eszter

VÁGÓ PÁL RÉZKARCAIHOZ

Vágó Pál (1853. Jászapáti – 1928. Budapest) a Jászság szülöttként lett híres festő. Szeretett itt élni, és az itt élők is szerették őt. Ő nem akart – semmit, hanem kapott – mindent. Mert mi a titka egy művész zsenijének? Mi kell ahhoz, hogy valaki alkotása a szakmabeliek, a műértők és a közönség szerint is örökérvényűvé váljon? Születés? Támogatók? Tanulás? Ötlet? Elég-e az, hogy szeresse, amit ábrázol?

Az ő korában egymással párhuzamosan végigzokatoltak a művészetben a nagy újító irányzatok. A magyar művészek is választás elé kerültek, mint nyugati kortársaik. A közérdeklődés a hagyományos, valóságghú kifejezésmódot is ugyanúgy kereste, mint az egyre jobban elrugaszkodó, színekkel kísérletező absztrahálást. Az utóbbiban a magyarok nem voltak naprakészek, az előbbiben pedig meg volt az a veszély, hogy festő és munkája komor és sértett hangulatba süppedjen, vagy megrekedjen a kispolgári igények szintjén.

Apját, az utolsó jászkapitányt, korán elveszítette, a család jogásznak szánta. Mégis eljutott Münchenbe, majd Párizsba művészeti akadémiára, ahol gyorsan megtalálta saját hangját, és attól kezdve folyamatos siker övezte alkotását. A hagyományos, valóságghú ábrázoláson belül a parasztság életképei érdekelték (Jár a baba, Menekülők, Becsületügy Hortobágyon), de megemlékezett a magyarság fontos múltbeli és jelen korának meghatározó eseményeiről is (A magyarok Kijev előtt, Budavár bevétele, Szeged szebb lesz, mint volt).

Úgy tűnik, szeretett itt élni. Zsánerein nem csupán a rutin és az áhított, de el nem ért boldogság, netán annak utánzása köszön vissza. Képei hitelesek, azt látjuk rajtuk, amiknek ő is tanúja volt. Kereste az emberek társaságát, bekapcsolódott szülővárosában, Jászapáti és az egész ország eseményein a szépség éltetésébe. Az akkori nagy művészeti vállalkozásokban tevékeny részt vállalt. A millenniumi megemlékezésekhez A magyarok bejövele (a híres Feszty-körkép) című monumentális alkotás főmunkatársaként, és a párizsi világkiállításához a Huszárterem faliképeivel járult hozzá. Jártas volt a sokszorosító grafikában, tehetségét itt is megcsillantva finoman és ötletesen megmunkált életképeket hagyott ránk.

Részt vett az 1880-as évek végétől kiadott Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen sorozat köteteinek illusztrálásában. Érthető, játékos, mesterien megválasztott kompozíciójú, mozgalmas, de nyugodt hangvételű falusi jeleneteket, tájképeket ábrázol. Néhol csak egy részletet dolgoz ki, ezzel növeli a frissességet, kiemeli (tereli a figyelmet) és erősíti a térhatást. Igyekszik riportszerű lenni, a képkivágáson belül pedig minden jellemző mozzanatot összegyűjteni. A tónusok inkább a kompozíció, mint a valóság szerinti sötét-világos élmény alapján alakulnak, a részletekben